

Esad Zgodić: *Bosanska politička misao. Austrougarsko doba. Knjiga prva.*
Sarajevo: DES, 2003; str. 611

Knjiga *Bosanska politička misao. Austrougarsko doba. Knjiga prva*, predstavlja nastavak Zgodićeve knjige *Bošnjačko iskustvo politike – osmansko doba*, koja je iz štampe izašla 1998. godine. U ovoj knjizi Zgodić se fokusira na političku misao u BiH u vrijeme austrougarske vladavine, i to samo na socijalnu i političku misao bošnjačke i srpske inteligencije, a u Uvodu se nagovještava i nastavak u novoj knjizi, koja će obuhvatiti socijalnu i političku misao bosanskih Hrvata, te socijalne i nacionalne ideje bosanskohercegovačke socijaldemokracije. Zgodić u svom pristupu pokazuje veoma naglašen kritički pristup prema predmetu istraživanja. On se ne zadovoljava neutralnim ili idolatrijskim pristupima političkoj misli. Zgodić kritički rekonstruira političku misao, ali ne samo sa stanovišta nadpersonalnih institucija (političkih stranaka, organa vlasti, i slično) nego tu misao do kraja personalizira, opredjeljujući se za kritičko istraživanje političke misli istaknutih predstavnika bosanskohercegovačke, nacionalno diferencirane, inteligencije. Kriterij koji je primijenio prilikom izbora ličnosti čiju misao (re)interpretira bio je, prije svega, akademsko obrazovanje, ali i znanstveno-teorijska i politička relevantnost, te kulturna meritornost pojedinih ličnosti. Značajno je da se Zgodić odlučno i suvereno upustio ne samo u kritičku reinterpretaciju političke misli onih pojedinaca o kojima se dosad u historiografiji pisalo, nego otkriva neke dosad nepoznate ličnosti, čija je politička misao imala određenu težinu (poput, na primjer, ličnosti Alije Hotića, o kome se i u uskostručnim krugovima dosad veoma malo znalo).

Prvi dio knjige odnosi se na bošnjačku socijalnu i političku misao (str. 21 - 319). Kritički se interpretira misao Muhameda Emina Hadžijahića, Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Šerifa Arnautovića, Safvet-bega Bašagića, Osman Nuri Hadžića, Šukrije Kurtovića, Smail-age Čemalovića, Fadila Kurtagića, Alije Hotića, Saki-ba Korkuta i Saliha Kazazovića. Zgodiću nije prevashodni cilj da prati političku aktivnost spomenutih ličnosti, premda i o tome piše, nego prije svega da prateći njihovu spisateljsku djelatnost otkrije i kritički valorizira njihovu političku i socijalnu misao. Zbog toga Zgodić traga za svim onim što su ličnosti, čiju misao valorizira, objavljivale u to vrijeme i pri tome se, zbog čestih tadašnjih običaja da se članci ili uopće ne potpisuju, ili se potpisuju pod pseudonimima, oslanja isključivo na one tek-

stove čije je autorstvo nesporno. Zgodić je pregledao puno časopisa, novina, brošura, historiografske i filozofske literature i napisao knjigu koja na posve novi način govori o Bosni i Hercegovini na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Njegova razmatranja fenomena bošnjačko-muslimanske autosrbizacije i autokroatizacije ne ostaju samo na razini pukog fenomena, kao što je to uglavnom bio slučaj u dosadašnjoj literaturi, nego uključuju i temeljitu analizu političkih napisa pojedinih ličnosti koje su promovirale takve ideje.

Drugi dio knjige govori o socijalnoj i političkoj misli bosanskih Srba u vrijeme austrougarske vladavine (str. 321-608). Obradena je misao Gavre Vučkovića (čije djelovanje pripada posljednjim decenijama osmanske vladavine, i u ovoj knjizi se pojavljuje kao neka vrsta uvoda u srpsku misao iz austrougarskoga vremena), Vase Pelagića, Petra Kočića, Đorđa Lazarevića, Riste Radulovića, Nikole Stojanovića, Uroša Krulja, Jefte Dedijera, Vladimira Čorovića, Vladimira Gaćinovića, Borivoja Jeftića i Dimitrija Mitrinovića.

Zgodić u ovom dijelu analizira one ličnosti i one tekstove koji su relevantni za historiju socijalne i političke misli u Bosni i Hercegovini. Zbog toga se ponekad čini da je stavovima nekih ličnosti dato previše prostora u knjizi (na primjer Vasi Pelagiću i Risti Raduloviću), ali je njihova misao imala znatnoga utjecaja u povijesti Bosne. I u ovom dijelu knjige autor ostaje dosljedan svom kritičkom valoriziranju mišljenja pojedinih ličnosti (čak je vrlo čest naziv pojedinih poglavlja "Kritički osvrt").

Osnovni zaključak kojeg Zgodić donosi mogao bi se svesti na slijedeće: "historija bosanske socijalne i političke misli iz doba austrougarske vladavine, bez obzira koliko ona bila iznutra ispresijecana različitim pa i antagoniziranim interesnim, političkim i svjetonazorskim diskursima utemeljenim u zasebnim bosanskim vjersko-etničkim subidentitetskim samorazumijevanjima (...) izražava i dokazuje *povijesni individualitet* Bosne i Hercegovine i to po temama i problemima, po vladajućim diskursima, projekcijama i anticipacijama, po unutarnjim složenostima, po međusobnim vjersko-etničkim uticajima i sl". ■

Husnija Kamberović